

Varsinais-Suomen hyvinvointialueen lausunto Eduskunnan hallintovaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2024 koskien hyvinvointialueiden rahoitusta.

Varsinais-Suomen hyvinvointialue kiittää mahdollisuudesta ja esittää kohteliaimmin lausuntonaan seuraavat huomiot:

Valtion talousarvioesityksessä hyvinvointialueiden rahoituksen vuoden 2024 indeksikorotus 2,53 % on liian matala.

Hyvinvointialueille myönnetään valtion rahoitusta hyvinvointialueen asukasmäärän, sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen tarvetta kuvaavien tekijöiden, asukastiheyden, vieraskielisyyden, kaksikielisyyden, saaristoisuuden, saamenkielisyyden, hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimien ja yliopistollisen sairaalan sekä pelastustoimen riskitekijöiden perusteella. Määräytymistekijöiden osuudet muuttuvat vuosittain määräytymistekijöiden ja hyvinvointialueiden tehtävämuutosten perusteella kohdistuvan rahoituksen muutosten mukaisesti. Kullekin alueelle myönnetään valtion rahoituksena euromäärä, joka saadaan laskettaessa yhteen edellä kuvattujen määräytymistekijöiden perusteella lasketut laskennalliset kustannukset. Lisäksi alueet saavat siirtymätasauksia tai alueiden rahoituksesta vähennetään siirtymätasauksen mukainen erä hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain § 35 mukaisesti.

Valtion hyvinvointialueille myöntämän sosiaali- ja terveyden huollon laskennallisen rahoituksen tasoa korotetaan vuosittain koko maan tasolla huomioimalla ennakoitu palvelutarpeen kasvu, kustannustason nousu sekä tehtävämuutokset.

Hyvinvointialueindeksin laskenta			
Indeksi	Paino		
Yleinen ansiotasoindeksi	0,6	3,5	
Kuluttajahintaindeksi	0,3	2,2	
Työntajien sotumaksut	0,1	-2,3	
Hyvinvointialueindeksi	1	2,53	

Hyvinvointialueindeksi on tarkentunut merkittävästi alaspäin kevään julkisen talouden suunnitelmasta, jolloin se oli vielä 3,31. Rahoituksen pohjana oleva indeksi ei vastaa todellisuutta hyvinvointialueiden kustannustason muutoksien osalta, kuten jo vuoden 2023 talousarvion ja hyvinvointialueiden rahoituksen osalta oli nähtävissä. Hyvinvointialueiden vuoden 2023 rahoitusta määriteltäessä hyvinvointialueindeksi oli 3,52. Julkisen talouden suunnitelman VNS 1/2023 ja hyvinvointialueiden talouden raportointitietojen perusteella indeksin olisi tosiasiallisesti tullut olla noin 4,9. Liian matalaksi määritelty indeksi aiheuttaa hyvinvointialueille kuluvaan vuonna n. 306 milj. euron rahoitusvajeen. Nyt myös vuodelle 2024 valtion talousarvioesitys tuottaa ylimääräistä rahoitusvajetta hyvinvointialueille ja tämä systeeminen ongelma tulisi korjata.

VNS 1/2023 hyvinvointialueiden rahoituksen riittävyyden arvioinnin mukaan hyvinvointialueiden kustannuksien arvioidaan kasvavan kuluvaan vuonna keväällä ennustettua nopeammin. Kustannusten nopeaa kasvua selittävät ennakoitua nopeampi hintojen nousu v 2023 sekä hyvinvointialueiden palkkaratkaisut, jotka kiihdyttävät kustannusten kasvua vuosina 2023-2027. Hyvinvointialueiden rahoitusta korotetaan hyvinvointialueiden hintaindeksillä, joka huomioi kuitenkin palkkaratkaisut vain osittain.

Hyvinvointialueita sitovien työehtosopimusten kustannusvaikutukset ylittävät merkittävästi yleisen ansiotasokehityksen. Julkisen talouden suunnitelmassa on arvioitu myös kuluttajahintojen kasvun alenevan merkittävästi ensi vuonna, mitä tuoreimmatkaan toteumatiedot eivät vielä indikoi. Kuluttajahintaindeksin vuosimuutos on edelleen lähellä 6 % tasoa, kuten julkisen talouden suunnitelmassa on todettu ja mikä vastaa myös todellisuutta hyvinvointialueiden kustannuskehityksessä. Tästä huolimatta indeksiä laskettaessa on julkisen talouden suunnitelman pohjanäkemykseksi otettu merkittävän nopeasti madaltuva kuluttajahintojen kustannuskehitys (2,2).

Hyvinvointialueiden osalta liian matalaksi määritelty indeksi johtaa perusteettomaan rahoitusvajeeseen. Se, ettei hyvinvointialueiden rahoitusta koroteta hyvinvointialueista riippumattomista syistä vastaavan kustannuskehityksen mukaisesti toiminnan käynnistysvaiheessa, aiheuttaa kestäättömiä talouden tasapainottamisvaatimuksia hyvinvointialueiden toimintaan. Työntantajien sosiaaliturvamaksuihin suunnitellut alennukset viedään täysimääräisesti indeksiin ja rahoitusta leikkaamaan eikä hyvinvointialueiden työntajat siten pääse hyötymään maksujen alentumisesta muiden työntantajien tapaan.

Hyvinvointialueiden muuttuvat tehtävät

Hyvinvointialueiden tehtäviin kohdistuu talousarvioesityksessä uusia toimia sekä aiemmin päätettyjä uudistuksia, jotka tulevat voimaan tai laajenevat vaiheittain v. 2024 tai sen jälkeen. Erityisesti hyvinvointialueiden toiminnan käynnistysvaiheeseen on ajoittunut mm. hoivahenkilöstön mitoituksen ja perusterveydenhuollon hoitotakuun kiristäminen. Osana julkaisen talouden tasapainottamista hyvinvointialueiden tehtäviä ja velvoitteita tulisi pikemminkin pyrkiä vähentämään ja vähintäänkin pidättäytyä uusien tehtävien ja tehtävämuutosten antamisesta. Uusiin tehtäviin liittyvien velvoitteiden toteuttaminen yhdessä toiminnan käynnistämisen murrosvaiheen ja erittäin tiukan talouden sääntelykehityksen kanssa ei ole tarkoituksenmukaista. Uusien ja muuttuvien tehtävien säätämisestä hyvinvointialueille tulisikin luopua koko vaalikaudeksi ja ohjata hyvinvointialueiden toimintaa sosiaali- ja terveydenhuollolle sekä pelastustoimelle asetettujen valtioneuvoston vahvistamien tavoitteiden 2023-2026 mukaisesti.

Hyvinvointialueiden rahoitustiedoista puuttuu pitkäjänteisyys

Vuonna 2023 hyvinvointialueiden rahoitusvajeen arvioidaan olevan yli 1 mrd euroa. Hyvinvointialueiden rahoitusta tarkistetaan jälkikätestarkistuksella mutta se tapahtuu kahden vuoden viiveellä. Hyvinvointialueilta edellytetään lisäksi talouden tasapainottamista kunnilta edellytettyä nopeammin. Hyvinvointialueiden tulee kattaa alijäämät enintään kahden vuoden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamista seuraavan vuoden alusta lukien. Voimme yhtyä näkemykseen, että hyvinvointialueilla on myös keinoja hillitä kustannusten nousua ja julkisen talouden kokonaisuuden kannalta on merkityksellistä, että alueilla on kannusteita lisätä tuottavuutta.

Näin suuren alijäämän tasapainottaminen edellyttää hyvinvointialueilta pitkäjänteistä kehittämistoimintaa. Tätä varten hyvinvointialueet tarvitsisivat näkyvyyttä taloussuunnittelukauden rahoituskehikkoonsa yli talousarviovuoden. Palvelujärjestelmän tehokkuuden parantaminen vaatii aikaa ja usein suurempien muutosten vaikuttavuus näkyy vasta vuosien kuluttua. Nyt rahoitus vahvistetaan pelkästään vuosittain ja aikataulullisesti sidottuna valtion talousarvion valmisteluun. Jälkikätestarkistukset tulevat kahden vuoden viiveellä. Käytännössä hyvinvointialueet saavat rahoituspäätökset vasta, kun niiden on jo pitänyt laatia lain mukainen talousarvionsa aluevaltuustoissa ja näkyvyys on ainoastaan talousarviovuoteen.

Julkisen talouden suunnitelmaa ja valtion talousarviovalmistelua tulisikin kehittää siihen suuntaa, että hyvinvointialueille annettaisiin paremmat mahdollisuudet talouden hoitoonsa luomalla aina vähintään 3 tulevan vuoden rahoitusnäköymät. Tämä yhdessä hyvinvointialueen talouden muun sääntelykehikon kanssa antaisi suunnittelupohjan kustannuskehityksen hillitsemiseksi. Ainakin hyvinvointialueiden ensimmäisien vuosien aikana useamman tilikauden yli ulottuva valtion rahoituksen pitkävyys on kestävä tuottavuuden kehittämisen edellytys.

Turussa 17.10.2023

Tarmo Martikainen, hyvinvointialuejohtaja/hyvinvointialuejohtaja